

Hrvatska vojska (domobranstvo) i obrana*

ZVONIMIR JELINOVIĆ
Zagreb, Republika Hrvatska

Rad donosi pregled povijesti hrvatskog domobranstva u Drugom svjetskom ratu. Prikazan je ustroj i razvitak domobranstva, odnosno Hrvatskih oružanih snaga s osvrtom na političke, vojne (ratne) i gospodarske uvjetovanosti.

Uvod

Vrlo je teško i gotovo nemoguće na 30-ak kartica pismeno izložiti bit problematike hrvatske vojske – Hrvatskog domobranstva u II. svjetskom ratu. Hrvatsko domobranstvo nastalo je 5. prosinca 1868. godine kao rezultat Ugarsko-hrvatske nagodbe i postojalo je do kraja I. svjetskog rata, kada je ukinuto. Reorganizacijom provedenom 1889./99. domobranstvo je izjednačeno sa zajedničkom vojskom K. und K. monarhije.¹ Ono je u tom razdoblju bilo redovna vojska sa školovanim hrvatskim časnicima i hrvatskim službenim zapovjednim jezikom i tijekom je godina sve do 1918. postupno jačalo.

Odmah nakon stvaranja Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941. godine započelo se s formiranjem Domobranstva koje je zamišljeno da bude glavni dio hrvatske vojne sile. Time su se željeli istaknuti kontinuitet hrvatske državnosti i neposredna veza Nezavisne Države Hrvatske i autonomije postignute Hrvatsko-ugarskom nagodbom iz 1868. godine.²

Od 1945. do danas vrlo se malo pisalo o hrvatskom domobranstvu. Pa i ono što je napisano u zemlji pisali su srbo-komunisti koji su izvršili zločin nad hrvatskim narodom i to ne samo tijekom Drugoga svjetskog rata, nego posebno poslije završetka rata, naročito kada je hrvatska vojska, do tada neporažena, položila oružje i tada je goloruka masovno ubijana. S njom su poubijane velike mase žena i djece. Partizani su bili posebno hrabri onda kada su se suočili s golorukim i vezanim hrvatskim vojnicima koje su izdali Englezi.

* Radi pridržavanja normi, rukopis ovoga rada morali smo značajnije kratiti.

¹ Domobranstvo – *Enciklopedija Jugoslavije*, II. izd. knjiga 3., Zagreb, str. 526–529.

² »Hrvatsko domobranstvo 1868–1993«, – Izložba, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske u povodu 135. obljetnice stvaranja hrvatskog domobranstva, Zagreb, 1993., bez označenog broja stranice (str. 7–?).

Autori koji su pisali o domobranstvu nastojali su pisati samo ono što je njima odgovaralo, sve negativno, sve ponižavajuće, sve uvredljivo, jer su čvrsto vjerovali da se komunistička zvjerstva i genocid nad hrvatskim narodom nikada neće otkriti i da nitko neće moći odgovoriti na te njihove uvrede i laži.³

Pismohrana hrvatskog Ministarstva oružanih snaga (MINORS) pala je u ruke komunistima i odnesena je u Beograd. Izgleda da nije uništena. Istorijski institut JNA objavio je samo kratka dnevna izvješća Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga o stanju na domovinskim ratištima. Glavne podatke o brojnom stanju hrvatskih oružanih snaga nije objavio zato što bi se iz toga mogao izvući zaključak o veličini masakriranja pripadnika hrvatskih oružanih snaga, prilikom samog izručivanja u svibnju 1945. godine na Bleiburgu, »marševima smrti« i kasnije po kažnjeničkim logorima Jugoslavije te na brojnim brižljivo skrivenim lokacijama.

Za dobivanje stvarne, istinske slike o Hrvatskom domobranstvu nužno je vratiti arhiv HOS iz Beograda i tada ga znanstveno analizirati.

U zadnje se vrijeme, od kada »domobranstvo« nije više tabu-tema, iznose vrlo različiti podaci o njemu koji se međusobno jako razlikuju. Ovisi o tome tko te podatke iznosi, s kojim namjerama, na osnovi kojih izvora, za koje razdoblje i sl.

Jedini sam živi djelatni časnik (profesionalac) Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga, koji je bio od prvog do zadnjeg dana sudionik i svjedok događaja, a na neke sam događaje i sam utjecao.

Prvi put nakon punih 50 godina i 6 mjeseci možemo javno progovoriti o hrvatskoj vojsci i pokušati iznijeti istinu koja je bila prešućivana, iskrivljavana, prekrivena velom tajne, krivotvorena, blačena i zatirana.

Kao najvjerodostojnije podatke smatram one podatke koje je o hrvatskoj vojsci iznio general poručnik Fedor Dragojlov, raniji pročelnik Operativnog odjela Glavnog stožera domobranstva, a kasnije Glavar glavnog stožera MINORS-a. Glavnostožerni pukovnik Fedor Dragojlov, a kasnije general, starije hrvatske vojske znao je bolje od ikoga drugoga. On je u 1942. godini bio moj pretpostavljeni u Operativnom odjelu Glavnog stožera. Tada je glavar glavnog stožera bio general Ivan Prpić.⁴ General Dragojlov⁵ umro je u 81. godini života 8. prosinca 1961. godine u Buenos Airesu.

Vjekoslav Vrančić u svojoj knjizi objavljenoj u Buenos Airesu 1977. godine pod naslovom »U službi domovine« navodi da je »sastavak o postrojenju

³ Mladen Colić – *Takozvana Nezavisna država Hrvatska 1941*, Beograd Delta Pres, 1973., str. 193–328.

⁴ Glavni stožer domobranstva/Operativni odjel, 30. XI. 1942., Bilješke sposobniku Jelinović Zvonimir-a od 1. siječnja 1942. g. do 31. listopada 1942.

⁵ General Fedor Dragojlov – »Der Krieg 1941–1945 auf dem Gebiete des unabhängigen Staates Kroatien«, *Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift (Frauenfeld)*, god. 122. (1956.) broj 5, str. 345–364, broj 6, str. 425–449, broj 7., str. 509–523. Rasprava obuhvaća oko 60 tiskanih stranica. Prema informaciji dobivenoj od dr. Jere Jareba. Loretto, Pa., USA, od 20. srpnja 1992.

i brojčanom stanju hrvatskih oružanih snaga u godinama 1941./45.⁶ napisao 1952. godine u suradnji s generalom Dragojlovim, a objavio prvi put 1958. godine. On ističe da je to još uvijek jedini prikaz te vrste.⁷

Nastajanje i rast hrvatskih oružanih snaga

Postrojavanje hrvatskih oružanih snaga može se podijeliti u pet razdoblja, od kojih se prvo može nazvati pripremnim razdobljem.

Prvo razdoblje obuhvaća 1941. godinu. Prvo podrazdoblje obuhvaća vrijeme od 10. travnja do kraja lipnja 1941. godine, a drugo podrazdoblje od početka srpnja do kraja 1941. godine.

U prvom podrazdoblju nisu postojale redovite postrojbe hrvatskih oružanih snaga već je tu bila Seljačka zaštita Hrvatske seljačke stranke, koja je postojala od ranije.

Neposredno nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske javili su se brojni dragovoljci; časništvo i dočasništvo bivše jugoslavenske vojske te iz bivše austro-ugarske vojske; velik broj – 2693 – časnika i generala;⁸ Poglavnikova tjelesna bojna (P.T.S.) sastavljena od ustaša povratnika; oružništvo, koje se stavilo na raspolaganje N.D.H.; postrojbe ustaških tabora i logora; hrvatski sveučilištarci koji su se javili za pohadanje brzog časničkog tečaja.

Početkom srpnja 1941. godine hrvatska vlada uspjela je uvjeriti Rim i Berlin o potrebi uspostavljanja hrvatske vojske. Prijavljeni časnici i dočasnici postali su okosnicom za uspostavu domobranskih, a dijelom i ustaških postrojbi. S tim smo počeli.

U početku prvog razdoblja raspolagalo se samo s dobrovoljačkim postrojbama. Kasnije su postrojene prve domobranske pukovnije od pričuvnika, ustaške postrojbe dobrovoljaca, a odaslano je u Njemačku 5000 dobrovoljaca za postrojenje hrvatske legionarske pukovnije za sudjelovanje u borbama na istočnom ratištu. Provedeno je prvo novačenje za postrojavanje novih domobranskih i ustaških jedinica.

U drugom razdoblju formirani su gorski sdrugovi, nove ustaške bojne, te prva hrvatska »legionarska divizija«. Njezin službeni naziv bio je Hrvatska pješačka divizija. Poslano je 10.000 novaka u Njemačku na vojničku obuku da dopune 369. hrvatsku pješačku pukovnicu koja se ranije formirala u sklopu njemačkog Wehrmachta. Hrvatska pješačka divizija bila je poznata i kao »Vražja divizija«, a naziv je uzet iz staroga hrvatskog domobranstva. Pripadnici divizije bili su isključivo Hrvati, osim zapovjednika divizije i dijela časnika koji su bili Nijemci. Zapovijedi momčadi izdavane su na hrvatskom jeziku.

⁶ Vjekoslav Vrančić, »U službi domovine«, treći dio, objavljeno u »Godišnjaku« Hrvatskog domobranstva, Buenos Aires, 1953., te Buenos Aires 1977., str. 311–347.

⁷ Vrančić, n.dj., str. 311.

⁸ U »Vjesniku vojnih naredaba i zapovijedi« u vremenu od 8. svibnja do prosinca 1941. g. objavljena su imena časnika iz bivše austro-ugarske i jugoslavenske vojske koji su podnijeli molbe za prijam u kopnenu vojsku. U knjizi Mladena Čolića »Takozvana Nezavisna država Hrvatska«, Beograd, 1973., na str. 327–328 navodi se brojka od 3.592 generala, časnika i vojna svećenika.

U trećem razdoblju ustaške su bojne pretvorene u ustaške sdrugove. Stvoreni su i lovački sdrugovi. Postrojena je jedna nova hrvatska legionarska divizija nazvana »Tigar«. Javilo se i oko 18000 dobrovoljaca za postrojenje hrvatske divizije »Handžar«, koja je ušla u sastav njemačkih SS-postrojbi. Vojnu obuku ova je divizija prošla u Njemačkoj i južnoj Francuskoj, a sudjelovala je u borbama protiv boljševika uz lijevu obalu Drave. Komunisti su kasnije željeli prikazati tu diviziju kao prokomunističku domobransku diviziju u Francuskoj, što nije bilo istina.

Četvrto razdoblje karakteristično je po tome što su sve postojeće postrojbe svrstane u divizije. U tom je razdoblju stvorena i treća hrvatska legionarska divizija, nazvana »Plava«.

U petom razdoblju iz divizija su stvoreni vojnički sborovi.⁹

Svako od navedenih pet razdoblja ima svoje posebne karakteristike, sličnosti i razlike.

Potkraj 1941. godine Hrvatske oružane snage imale su ukupno 108.900 momaka (49.400 domobrana, 10.500 ustaša i 6.000 oružnika te 43.000 novaka).¹⁰

Koncem 1942. godine Hrvatske oružane snage imale su ukupno 148.700 ljudi (42.400 domobrana, 24.000 pripadnika ustaških bojnica, 14.300 oružnika te 28.000 novaka).¹¹

Potkraj 1944. godine pod hrvatskim zapovjedništvom nalazilo se 235.100 ljudi, te 23.000 ljudi pod njemačkim izravnim zapovjedništvom ili ukupno 258.100 Hrvata u kopnenim snagama (bez zrakoplovstva i mornarice).¹²

Tijekom povlačenja 1945. g. Hrvatske oružane snage imale su 258.100 pripadnika kopnene vojske, 6.000 zrakoplovaca i oko 1.000 mornara. Podaci nisu potpuni.¹³

Problemi

Brojni su problemi postojali i nastajali kod postrojavanja hrvatske vojske. Navest ćemo one najvažnije:

1. U početku stvaranja NDH 10. travnja 1941. godine, koja je nastajala u vrlo teškim i kompliciranim međunarodnim uvjetima, na samom početku učinjena je bitna pogreška. Formirane su dvije vojske: regularna hrvatska vojska – domobranstvo po uzoru na njemačku vojsku Wehrmacht i stranačka vojska – ustaška vojnica, po uzoru na fašističku talijansku miliciju. Slično je bilo u Njemačkoj: Wehrmacht i SS-postrojbe, te u Italiji: regularna vojska i fašistička milicija.

⁹ Vrančić, n.dj., str. 318.

¹⁰ Vrančić, n.dj., str. 318.

¹¹ Vrančić, n.dj., str. 320.

¹² Vrančić, n.dj., str. 325.

¹³ Vrančić, n.dj., str. 312.

Stvaranje dviju vojski nužno je dovelo do privilegiranja stranačke vojske nad redovnom vojskom, do neslaganja u koncepcijama vođenja rata, konkurencije, suprotstavljanja i brojnih drugih problema.

Stvaranje dviju vojski u NDH uzrokom je velikim dijelom činjenice da su ustaše prije kraja rata likvidirali visoke domobranske časnike koji su željeli, nakon što je poraz Njemačke bio već prilično jasan, razoružati njemačke jedinice u Hrvatskoj, razoružati i raspustiti ustaše, te maknuti Pavelića i tako prijeći na stranu saveznika. Tim uhićenjem i razbijanjem vojnog puča nazvanog puč Vokić-Lorković izgubljena je jedina šansa Hrvatske da spriječi partizane da osvoje vlast u Hrvatskoj, da okupiraju njezin teritorij te pobiju nakon svršetka rata oko 400.000 hrvatskih vojnika i civila i da se zadrže na vlasti 45 godina.

2. Najnesretniji i najgori Pavelićev čin bio je sklapanje Rimskih ugovora (potpisivanje je objavljeno 18. svibnja 1941. godine) kojim je Talijanima poklonio na tanjuru dijelove Hrvatskog primorja i Dalmacije i pristao da Zvonimirovom krunom bude okrunjen talijanski vojvoda od Spoleta Aimoneu, princ savojske dinastije. Tek 10. rujna 1943. godine nakon kapitulacije Italije, Pavelić objavljuje Državno-pravnu izjavu o razrješenju Rimskih ugovora.

General Vittorio Ambrosio, zapovjednik II. talijanske armije, koja je u travanjskom ratu 1941. godine okupirala dijelove hrvatskog teritorija (uključivši i dijelove Bosne i Hercegovine te Slovenije) spriječio je u ljeto 1941. godine akcije hrvatske vojske protiv četnika. Talijanske vojne i civilne vlasti podržavale su, naoružavale i hranile četnike, kako bi oslabile vlast NDH, te iskazivale okupatorska nastojanja.

Takva talijanska politika velikim je dijelom uzrokom što su Hrvati iz tih okupiranih krajeva odlazili u partizane i time jačali njihove pozicije, a napadima tih istih partizana na hrvatsku državu nju slabile.

3. Novonastala Država Hrvatska morala se energično braniti kada su je četnici oko Nevesinja i Knina napadali iz busije, prvo hrvatske oružnike, a zatim i pojedine jedinice hrvatske vojske. Talijani su na tim područjima sprječavali hrvatsku vojsku u njezinim akcijama te sklapali sporazume s raznim četničkim vojvodama. Na bezobzirne napade četnika, a kasnije i partizana moralo se bezobzirno odgovoriti. U tom odgovoru ponekad se išlo predaleko od strane ustaških postrojbi. Bio je to rat, pa se Hrvatska borila za svoju opstojnost, za svoju slobodu i za svoje održanje.

4. Mali broj komunista koji je postojao prije rata u Hrvatskoj glasovao je na izborima 1938. godine za Mačeka, za opoziciju. Za vrijeme pakta Hitler-Staljin oni su šutjeli i to odobravali. Međutim, kada je pakt razvrgnut te Hitler napao Sovjetski Savez, Staljin je pozvao sve komuniste da se bore protiv nacizma i fašizma. Tek tada protiv hrvatske države dižu oružje komunisti, dižu na ustanak Srbe u Kordunu, Banji i Lici navodeći da će ih oni braniti od hrvatske vojske.

Na Staljinov poziv, njegov plaćenik odlikovani zugsführer K.u.K. vojske Josip Broz Tito okuplja oko sebe sve one koji su bili antihrvatski raspoloženi, slavosrbe, jugoslavene, sve one koji su mrzili hrvatsku državu, i počinje se boriti protiv hrvatske vojske u Hrvatskoj, umjesto da su se išli boriti u Sovjetski Savez protiv Njemačke i u Italiju protiv fašizma. Jedino se može razumijeti istarske Hrvate da su se u Istri borili protiv fašizma dok je on tamo vladao. Hrvatski

dobrovoljci u sastavu 369. hrvatske pješadijske pukovnije, a kasnije Hrvatske pješadijske divizije koja se nalazila u sastavu Wehrmachta, kao i zrakoplovne jedinice, te dijelovi hrvatske mornarice, svi su se borili na Istočnom frontu protiv komunista.

5. Jedan od velikih problema Hrvatskoj vojsci u hrvatskom domobranstvu bio je nedovoljno pješadijskog, topničkog i ostalog naoružanja. U nedovoljnim količinama, uvijek potanko i pomalo domobranstvo je dobivalo uglavnom ono naoružanje koje je talijanska i njemačka vojska zarobila od bivše jugoslavenske vojske. Još gora situacija bila je s nedostatkom streljiva. Tijekom travnja 1945. izostala je svaka dobava streljiva, pa je i zbog toga donesena odluka o povlačenju u Austriju.

Već tijekom 1943. izostala je svaka dobava oružja iz Italije, koja je uvijek bila nedovoljna. General von Juppe pokušao je to nadoknaditi iz tadašnjih njemačkih mogućnosti. Manjak oružja bio je donekle nadoknađen razoružanjem talijanske divizije »Lombardia«, nakon predaje Italije zapadnim saveznicima. Hrvatska je vojska sudjelovala i u razoružanju divizije »Macerata« i »Marche«, ali su njemački zapovjednici zadržali zaplijenjeno talijansko oružje. Ostale talijanske divizije po nalogu zapovjedništva II. talijanske armije predale su oružje partizanima.¹⁴ To je ona ista II. armija koja je ranije bila okupirala dijelove Hrvatske i koja je naoružavala i hranila četnike u borbi protiv hrvatske vojske.

6. Ono što se događalo nakon svršetka rata, nakon što je, nepobijedena Hrvatska vojska položila oružje i predala se Englezima, vjerujući da je rat završio, to se ne može ni razumjeti, niti kako opravdati. Goloruke hrvatske domobrane sa ženama i djecom komunistički zločinci pobili su na Blieburgu, na »marševima smrti« u raznim bezbrojnim jamama i logorima (u Jasenovcu) bez suda i krivnje. Taj stravični pokolj golorukih vojnika i civila odobrio je Staljinov plaćenik Tito izjavom »da se Srbi izdovolje«. »Hrvatski vojnici trebali su umrijeti da uzmogne živjeti Jugoslavija«. (Đilas).¹⁵ Tada su partizani pokazali svoju veliku hrabrost, koljući, paleći, razarajući i pljačkajući po Hrvatskoj kada to u ratu nisu mogli dovoljno učiniti.

7. Hrvatsko domobranstvo neki su svrstavali u ustaše, što ono nikada nije bilo. Drugi su ga svrstavali u partizane, što je ono još manje bilo, jer se borilo protiv komunista do zadnjeg dana. Samo 3,8% domobrana prešlo je u partizane pa ih nekompromitirani domobranci smatraju izdajicama.

Hrvatsko domobranstvo bilo je ona treća strana, stvarno demokratska strana koja se nije željela opredijeliti ni na desnu fašističku, a još manje na lijevu komunističku stranu. Ono je željelo živjeti u slobodi i u slobodnom svijetu. Glavnina hrvatskog naroda sljedbenici Radića i Mačeka, bili su protiv komunizma protiv kojeg su se borili punih 50 godina, ne prihvaćajući ni talijanski fašizam, a ni njemački nacizam.

¹⁴ Vrančić, n.dj., str. 321.

¹⁵ *Bleiburška tragedija Hrvatskog naroda*, treće izdanje, Zagreb, str. 192., 1993, Ivan Meštrović: Stepinac – duhovni heroj, *Hrvatska revija*, VI, br.3. (23), rujan 1956., str. 205.

Sukobi s ustašama

Prvi i najteži sukob između ustaša i domobrana zbio se u kolovozu 1943. godine kada je Ivo Herenčić, glavni nadzornik UNS-a, s jednom malom grupom ustaša bio upleten u pokušaj atentata na glavara Glavnog stožera domobranstva, generala Ivana Prpića. Atentat na generala Prpića izvršen je po nalogu Herenčića kako bi se onemogućio Prpić da iznese kompromitirajuće činjenice o Herenčiću i drugim ustaškim dužnosnicima. Ustaše su željeli obezglaviti Hrvatsko domobranstvo ubojstvom generala Prpića. Bio sam s nekim odabranim časnicima Glavnog stožera domobranstva na straži sa strojnicom u ruci, pred kućom, na stubištu i u stanu generala Prpića, kako bismo ga obranili od ponovnog pokušaja zločinačke ustaške ruke. Herenčić se s V. Tomićem nakon toga morao skloniti u kratkotrajnu emigraciju u Mađarsku.

Dopukovnik, kasnije pukovnik Ivan Babić bio je protivnik ustaša, a nakon HSS-u i onim časnicima koji su tražili bolje rješenje za budućnost hrvatske države, nastojeći ukloniti ustaštvo i oslabiti Nijemce. On pregovara od lipnja do kraja 1943. godine s drugim časnicima domobranstva i predstavnicima HSS-a. Dana 9. siječnja 1944. godine prebjegao je avionom ministra vojske u Italiju u misiju traženja veza sa saveznicima. U toj svojoj misiji nije uspio. Avion kojim se poslužio pukovnik Babić mogao je dobiti gorivo samo za jedan smjer leta, a za povratak je morao dobiti novo gorivo, čime se željelo spriječiti da netko ne odleti u inozemstvo. Pomogao sam pukovniku Babiću da dobije dovoljnu količinu goriva za prelet u Italiju.

U Glavnom stožeru MINORS-a počeli smo sve ozbiljnije razmišljati o budućnosti. Grupa visokih časnika domobranstva – pučista: glavnostožerni pukovnik Stjepan Jendrašić, Ivan Klišanić, Zbiljko Majer, Vilim Lulić, Stjepan Mateša, Ivan Mrak, Hicijendo Mundorfer i Ladislav Medved povezuje se s dr. Mladenom Lorkovićem i Antom Vokićem te predstavnicima HSS-a Ljudevitom Tomašićem i Ivankom Farolfijem.

Farolfi je u ratnom vodstvu HSS-a obnašao dužnost glavnog tajnika. Dr. Maček je bio potpuno izoliran. Farolfi je u ljeto 1944. bio opunomoćenik HSS-a u pregovorima s M. Lorkovićem i A. Vokićem o povlačenju ustaša s vlasti. On je posredovanjem Ivana Krbeka pregovarao i s predstavnicima partizana u Zagrebu o mogućnosti suradnje i zajedničkom djelovanju prilikom puča.

Mi mladi časnici Hrvatskog domobranstva nismo bili za povezivanje s M. Lorkovićem i A. Vokićem, ustašama, i njihovim dogovorima s Pavelićem. Puč, ranije nazvan pučem Lorković-Vokić, trebao se zapravo zvati puč visokih domobrantskih časnika. Pavelić je, kada mu je to odgovaralo i ako je to sve puno ranije znao, a previše sibičan da sam odstupi, sve otkrio Sigfriedu Kascheu, koji se slamanjem puča i podržavajući Pavelića riješio i svog glavnog suparnika generala Glaisea von Horstenaua, koji je podržavao puč. Pavelić je uhitio 6. rujna 1944. godine glavne vode puča Lorkovića i Vokića. Oni su strijeljani 25/26. travnja 1945. godine.

Ustaše su vječito sumnjali u domobrane i pokušavali su najprije udarom na mlade časnike Glavnog stožera MINORS-a, kao što sam bio ja i neki drugi da razbiju homogenu grupu i čestim premještajima na teren da pokažu svoju

moć i vlast. Tako je u kratkom roku obavljeno nekoliko mojih premještaja po kazni.¹⁶

Moj tako česti premještaj koje je potpisivao ustaški pukovnik Vilko Begić v.d. ministar oružanih snaga, moja dva uhićenja i stegovni postupak koji je rezultirao kaznom od 30 dana kućnoga pritvora, sve je to prestalo nakon što je 13. listopada 1943. godine general Miroslav Fridrich Navratil došao za ministra oružanih snaga.

Premještaji na radne vlakove na terenu bili su jedna od najtežih kazni, jer su partizani napadali pruge, mostove, oklopne i radne vlakove kako bi željeznički promet bio što duže prekinut.

General Navratil s grupom visokih glavnostožernih časnika izvršio je reorganizaciju domobranstva.

Početkom 1943. održan je sastanak predstavnika oružanih hrvatskih snaga i partizana u cilju pokušaja razmjenc zatvorenika i talaca koje su držali partizani.

I kasnije je bilo nekih pokušaja da se hrvatski komunisti ujedine s hrvatskim domobranstvom, naročito kada se govorilo da će se saveznici iskrcati na našoj obali.

Prema kazivanju domobranskog generala Mihajla Lukića, koji je poslije rata obavljao dužnost raznosiča pošte u poduzeću Ventilator, za vrijeme borbi u Bosni dobivena je zapovijed da se prekinu borbe, upravo radi pregovora s partizanima.

Prema kazivanju glavnostožernog dopukovnika Tüne (Tone) Markovića, i on je duže vrijeme sudjelovao u pregovorima da se čitavo domobranstvo objedini s hrvatskim komunistima za obranu Hrvatske. Komunistički vode su lavirali želeći privući istaknute domobranske pojedince tako da su pregovori propali. Dopukovnik Marković to mi je kazivao neposredno prije nego što se ubio u svome uredu u Čirilometodskoj ulici 5 gdje je bio Gradski narodni odbor. On nije mogao više izdržati pritiske i maltretiranja partije, a naročito svog šefa odjela druga Novaka, koji je kasnije bio direktor Instituta Ruder Bošković.

¹⁶ Iz Operativnog odjela Glavnog stožera MINORS-a u Pozadinski odjel MINORS-a (Zvonimir Jelinović, Matični list II, Udjelbe službovanja, 1. I. 1943. do 8. VII. 1943.). Iz Pozadinskog odjela Glavnog stožera MINORS-a u 1. tehničku satniju željezničke bojne u Doboj za područnog časnika (*Vjesnik* br. 24. od 13. lipnja 1943., str. 835, 874, 879.), iz 1. tehničke satnije željezničke bojne u 5. tehničku satniju željezničke bojne u Volinje za područnog časnika (*Vjesnik* br. 33 od 11. kolovoza 1943., str. 1227, 1244, 1248, 1249.), iz 5. tehničke satnije željezničke bojne u Pozadinski odjel Glavnog stožera MINORS-a 22. rujna 1943. godine (*Vjesnik* br. 41., od 22. rujna 1943., str. 1473, 1479, 1481.), iz pozadinskog odjela MINORS-a za zapovjednika radnog skupa 4. radnog vlaka željezničke bojne 19. listopada 1944. godine (*Vjesnik* br. 47 od 19. listopada 1944., str. 2077, 2123, 2124). Naredba kojom se stavlja izvan pravne moći moj premještaj na mjesto zapovjednika radnog skupa 4. radnog vlaka željezničke bojne (*Vjesnik* br. 53. od 30. studenog 1944. str. 2483, 2489, 2500.). Peti premještaj nije uopće zabilježen u mom Matičnom listu II (osnovnom dokumentu). Prema zapisima u Matičnom listu II iz Pozadinskog odjela Glavnog stožera MINORS-a premješten sam na službu u Predstavništvo oružanih snaga pri Ministarstvu prometa dana 20. lipnja 1944., gdje sam ostao do 7. svibnja 1945. do zadnjega dana postojanja MINORS-a (Matični list II, Osobni odjel, br. 5119/taj. od 22. III. 1944.).

Moram istaknuti da moji premještaji u Bosnu, što je ustaški pukovnik Vilko Begić uporno potpisivao, nisu ni u jednom trenutku bili realizirani, jer sam ostao raditi čitavo vrijeme u Zagrebu u Glavnom stožeru MINORS-a. Moj pretpostavljeni u Glavnom stožeru general Dragojlov,¹⁷ pukovnik Stjepan Jendrašić te pukovnik Ivan Gnjatović nisu željeli izgubiti jednoga vrijednog i sposobnog časnika.

U 1943. godini nekoliko su puta Englezi zatražili od Hrvatske seljačke stranke podatke o domobranstvu te mišljenje na koji bi se način ono moglo upotrijebiti protiv nacifašizma, i vezati uza Zapad. Hugh Seton Watson poslao je pismo prof. Luju Tomašiću, zastupniku HSS-a u kojem se traži da se na Zapad pošalje netko od prvaka HSS-a i nekoliko časnika hrvatskog domobranstva. Hrvati su tu ponudu oduševljeno prihvatili, pa je odlučeno da ide prof. Luj Tomašić i pukovnik Ivan Babić kao predstavnik domobranstva.

Partizani su strahovali da domobranstvo koje je vezano uza HSS-a ne uspostavi vezu preko te stranke sa zapadnim Saveznicima. Oni su dobro prosudili da bi to bio kraj partizanskim snagama na hrvatskom području. To su znali Babić i Tomašić. Ipak, oni se nisu žurili na pregovore, a oklijevanje je trajalo gotovo pet mjeseci, sve dok se oko saveznika nisu okupili partizani umjesto domobrana.

U mnogim partizanskim jedinicama stvarala se duže vremena klima, povoljna atmosfera za suradnju s hrvatskim domobranstvom. To je bilo mimo znanja partizanskih funkcionara i političkih komesara. Partizanske jedinice imale su se u času državnog udara predati domobranstvu. Glavna tendencija puča bila je prekid s Nijemcima, razoružanje ustaša, odlazak Pavelića i zajednička borba na strani saveznika.

Kada analiziramo događaje oko NDH i sukobe između ustaša i domobrana, od kojih smo spomenuli samo neke, a bilo ih je vrlo mnogo, jasno uočavamo da je domobranstvo stajalo nepokolebivo na načelima demokracije, da je bilo i ostalo prozapadno orijentirano i da je željelo osigurati slobodu hrvatskom narodu.

Ivo Herenčić, nedovršeni student VHS u Zagrebu, naglo je napredovao na ustaškoj ljestvici, iako nije bio profesionalni časnik, imao je čin ustaškog pukovnika i domobranskoga generala. On se je kasnije nametnuo za najstarijeg časnika po činu koji je predvodio na Bleiburgu vojno izaslanstvo, uz generala T. Sertića i pukovnika D. Crljena, koji je dogovarao uvjete predaje Hrvatskih oružanih snaga saveznicima. Herenčić se probio iz okruženja u Bleiburgu i konačno završio u Argentini. Bila je velika sramota za hrvatsku vojsku da vojno izaslanstvo vodi ustaša neprofesionalac i pregovara s Englezima i partizanima, a ne profesionalni domobranski časnici.

Komunistička okupacija Zagreba i Hrvatske

Nakon povlačenja hrvatske vojske i naroda 6. svibnja 1945. godine prema Austriji i odluke hrvatskog vrhovništva da se Zagreb neće braniti, partizanske

¹⁷ Glavnostožerni pukovnik Fedor Dragojlov promaknut je 15. prosinca 1942. u čin generala. *Glavni stožer*, opći broj 25366/taj. od 15. prosinca 1942., *Vjesnik Ministarstva domobranstva broj 41*, od 19. prosinca, Osobni postovi.

su jedinice bez otpora zauzele Zagreb i ostatak hrvatske države. To je bio najveći eksodus u povijesti hrvatskog naroda pred srbsko-komunističkim hordama.¹⁸

Okupacija Zagreba izvršena je krajnje brutalno. U svim su bolnicama ranjene hrvatske vojnike partizani pobacali kroz prozor u dvorište i tako ih dotukli da bi u te iste bolnice smjestili svoje ranjenike. Nemilice se provodila pljačka napuštenih stanova u koje su kasnije smještali svoje pripadnike. U ostale stanove gdje su živjeli stanari smještali su sustanare, koji su maltretirali vlasnike stanova, kako bi proizveli strah među građanima, pa su putem sustanara i kućepazitelja, na koje su se oslanjali uveli nečuveni teror. Neke stanare su jednostavno bacili na ulicu.¹⁹

Partizani su nakon okupacije Zagreba izdali proglas da se svi domobranski časnici, dočasnici i domobranci koji su služili u željezničkoj bojni odmah mobiliziraju radi popravaka razorenih željezničkih pruga (koje su oni ranije stalno razarali, a kasnije na njihovo traženje i engleski zrakoplovi). Jednu satniju domobrana u kojoj sam bio i ja kao zarobljenike su poslali na popravak pruge Karlovac – Caprag i Ozalj – Bubnjarci. Domobranci, satniju njemačkih zarobljenika i satniju Volksdeutschera čuvala je jedna četa partizana. Prugu Karlovac – Caprag sa sedam srušenih mostova gradili smo od 10. svibnja do 25. srpnja 1945. godine.

Mnogo je njemačkih zarobljenika nestajalo preko noći, a partizani su govorili da su pobjegli, a drugi da su ih jednostavno okolni Srbi pobili. Jedan Volksdeutscher kojega sam osobno poznao, nakon što je jedan bračni par okolnih Srba tražio od njega da im svoj vjenčani prsten zamijeni za nešto hrane, nađen je sutradan ubijen u lokvici vode s odsječnim prstom i odnesenim prstenom.

Radili smo od zore do mraka kako bi se nafta, koja se dopremala morem i riječkom prugom, mogla prevesti u rafineriju u Capragu. Završivši izgradnju pruge, umjesto da nas puste kućama za nagradu nas upućuje vojna delegacija Upravi logora Maksimir 25. srpnja 1945. godine.²⁰

¹⁸ Prekasno sam obaviješten (7. svibnja 1945.) o povlačenju hrvatske vojske prema Sloveniji i Austriji. Neoprostiva je bila greška ustaških vlasti da su povukli toliki nevini narod sa sobom u eksodus i da im nisu rekli istinu. Nisam vjerovao obećanjima – prognozama da hrvatska vojska treba ići samo do Ljubljane gdje će se priključiti engleskoj vojsci i odmah se s njom vratiti u Hrvatsku radi borbe s partizanima. Engleske motorizirane trupe mogle su iz Ljubljane stići u Zagreb za 2 sata da su htjele.

¹⁹ Partizanski general Ivan Rukavina, predsjednik N.O. grada Zagreba šalje prvo jednu partizanku u stan Marije Ažametović, Radišina ulica 8, gdje je živjela sa starom majkom (muž Ante umro je 9. siječnja 1946. nakon operacije u Draškovićevoj ulici) da uzme namještaj koji će joj se sviđjeti. Malo nakon toga Rukavina im oduzima stanarsko pravo i tjera ih iz Zagreba, na selo u okolini Zagreba. Dvije stare žene odlaze u Livno, na svoj imetak. Sav imetak bio je konfisciran. Mariji Ažametović u Livnu 1954. g. oduzimaju stečenu mirovinu, a po mužu, koju je primila od 1946. g. Jedinstven je slučaj u povijesti da se nekome oduzme zakonski stečeno pravo na mirovinu. Marija je zakidana za mirovinu punih 35. godina i 7. mjeseci. Umrla je 1. II. 1990.

²⁰ Ministarstvo narodne odbrane – Vojna delegacija pri Ravnateljstvu Drž. Željeznica u Zagrebu, broj 1806. od 25. VII. 1945.

Iz logora Maksimir preseljeni smo kasnije u treći logor u Bjelovaru, iz kojeg smo pušteni 9. kolovoza 1945. godine na pritisak saveznika.²¹

Pljačka koja se provodila u Zagrebu obuhvatila je tri puta i mene. Prvi put ukrao mi je li. svibnja 1945. kožni kofer s civilnim odijelima, cipelama i pre-svlakom pomoćnik komesara štaba inženjerske brigade I. J. A. Branko Vurdelja.²²

Drugu pljačku ostatka mojih stvari izvršio je komandir 2. Čete III. bataljuna Anton Doskočil na radnom vlaku u Kordunu, gdje sam radio na izgradnji pruge Karlovac–Caprag, kada me je uputio u logor Maksimir.

Nakon izlaska iz logora Bjelovar, otišao sam u Slavonski Brod u komandu Antona Doskočila i tražio svoje stvari.²³ Partizanski oficir Doskočil počeo mi je prijetiti ubojstvom, ali mi je nakon moje tužbe Komandi inženjerije u Beograd dao mali iznos dinara kao naknadu.

Opljačkan, iskorišten, obespravljen – bez prava glasa, bez sredstava za život, bez mogućnosti zaposlenja, morao sam se žaliti Kotarskom sudu za grad Zagreb na Odluku Gradske izborne komisije, kojom mi je uskraćeno biračko pravo. Kotarski je sud odluku izborne komisije poništio 4. prosinca 1945.²⁴ Partizani su oduzimanjem biračkog prava svim onim građanima koji nisu bili u partizanima, uspjeli izigrati dogovor između predsjednika jugoslavnske vlade u izbjeglištvu dr. Subašića i Tita.

Komunistička strahovlada

Stjecaj povijesnih okolnosti doveo je u svibnju 1945. godine do pobjede saveznika u II. svjetskom ratu nad Njemačkom, ponajviše zbog golemog doprinosa Amerike u ljudstvu, naoružanju, ekonomskoj i drugoj pomoći, a posebno vrlo velike pomoći Amerike Sovjetskom Savezu. U pobjedi nad Japanom u skraćenju rata na Dalekom istoku presudnu su ulogu odigrale dvije atomske bombe bačene na japanske gradove. Odlučujuća premoć u ljudstvu Crvene armije, uz obilnu vojnu i drugu pomoć Engleske i Amerike partizanima te bombardiranje gradove Hrvatske, doveli su do toga da su pobjednici na području Jugoslavije i Hrvatske postali partizani.

Od prvih dana završetka rata 1945. pa sve do raspada bivše Jugoslavije napisali su tisuće knjiga, rasprava, članaka o njihovom »junaštvu«, o svome »poštenju«, o »hrabrosti«, i »zaslugama« kujući u zvijezde sami sebe i sve one koji su »pisali po šumi«. Svaki partizan nastojao je uveličati sebe, svoju jedinicu,

²¹ Otpusnica, Komanda logora Bjelovar od 9. VIII. 1945. broj 1072. Ukaz o općoj amnestiji i pomilovanju Predsjedništva Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 5. VIII. 1945.

²² Potvrdu sa žigom štaba Inženjerske brigade I. armije J.A. izdao je Branko Vurdelja, Srbin iz Svrčkog sela kraj Udbine 11. maja 1945. g. Iz stana na Svetom Duhu, mog prijatelja kod koga sam pohranio veliki kožni kofer s civilnim stvarima ukrao je Vurdelja. Englezi su bombardirali Zagreb, a ja sam stanovao u Branimirovoj ulici, kraj Glavnog kolodvora, pa sam kofer pohranio na sigurnijem mjestu.

²³ Objavu za put do Slavenskog Broda izdala mi je Vojna delegacija 14. VIII. 1945.

²⁴ Kotarski narodni sud za grad Zagreb, R.919/1945.

partiju i Tita. Mogli su pisati uza svesrdnu financijsku pomoć države beskrajne laži, podvale i prijevare, jer su znali da im nitko ne smije odgovoriti, protusloviti, a i nema tko jer su pobili stotine tisuća hrvatskih vojnika, časnika, intelektualaca, dakle upravo one koji su znali stvarno stanje i koji su mogli opovrgnuti njihove hvalospjeve i laži.

Nasuprot poplavi takvih publikacija, na drugoj strani, na hrvatskoj, na antikomunističkoj strani, bila je prava pustoš. Mali broj publikacija koji je uz velike poteškoće izlazio u inozemstvu nastojao je iznijeti pravu istinu o hrvatskoj vojsci i njezinu stradanju. Broj istraživača, publicista i onih koji su znali i mogli pisati na stranim jezicima (koje je trebalo prvo naučiti) bio je vrlo mali, a uvijek su postojale velike poteškoće za prikupljanje skromnih financijskih sredstava za njihovo objavljivanje.

Komunisti su ulagali gotovo neograničena sredstva da se prikažu u što boljem svjetlu u svijetu i u zemlji. Ovo ćemo pokušati dokumentirati samo za jedno kratko razdoblje 1962.–1966. godine. Tako je, prema podacima publikacije »Materijali sa savjetovanja o izdavačkoj djelatnosti 1962.–1966.«, II. knjiga²⁵ u Srbiji izdano 385 knjiga (od toga 34 udžbenika), a u Hrvatskoj 197 djela (od toga 37 udžbenika). Odbijemo li od gornjeg broja udžbenike ostaje da je u Srbiji izdano 351 djelo, a u Hrvatskoj samo 160 djela. Od navođenja pukih slučajnih podataka važnije je sljedeće: Govoreći o djelima NOR-a u Srbiji 133 knjige, a u Hrvatskoj 48 knjiga, prof. Miroslav Brandt tvrdi: »Radovi objavljeni u Beogradu imaju kapitalno značenje. Oni obuhvaćaju ne samo više od polovine (52%) svih objavljenih djela (u čitavoj Jugoslaviji – op. Z.J.), nego su po svom pojedinačnom opsegu, tematskom shvaćanju, tiraži i vezanošću za organizirano prikupljanje, objavljivanje i obrađivanje izvorne građe, znatnim svojim dijelom od prvorazredne važnosti.«²⁶

Republika Hrvatska morat će poraditi na tome da se opljačkana dokumentacija hrvatskog Ministarstva oružanih snaga i drugih institucija vrati iz Beograd u Zagreb i objavi.²⁷

Previše je toga s područja NOR-a o hrabrosti partizana, čak i u Hrvatskoj o hrvatskim događajima bezvrijedno, lažno i propagandističko.²⁸

Tek 1984. godine u *Enciklopediji Jugoslavije*, II izdanje (latinično), obrađena je natuknica »Domobranstvo«²⁹ Druge natuknice pod nazivom »Hrvatsko domobranstvo« nema. U tom tekstu na samo 56 poluredaka dani su neki podaci o domobranstvu do 1918. godine, a na samo 197 poluredaka dani su podaci o domobranstvu u II. svjetskom ratu ili ukupno 253 poluretki.

Autori u *Enciklopediji* nazivaju domobranstvo »kvislinškom vojnom formacijom«.³⁰ Autori, od kojih su neki možda po rođenju bili Hrvati, a po uvje-

²⁵ Prof. dr. Miroslav Brandt, *Materijali za savjetovanje o izdavačkoj djelatnosti 1962–1966.*, II knjiga, izdanje izdavača i knjižara Jugoslavije Beograd, 1968., str. 284.

²⁶ Brandt, n.dj., str. 275.

²⁷ Vrančić, *U službi domovine*, Buenos Aires, 1977., str. 311.

²⁸ Zvonimir Kuludžić, *Tragedija hrvatske historiografije*, drugo popravljeno i prošireno izdanje, Zagreb, 1970., nezavisno autorsko izdanje, str. 43–44.

²⁹ *Enciklopedija Jugoslavije*, II. izdanje (latinično), knjiga 3. str. 526–529.

³⁰ *Enciklopedija Jugoslavije*, n.dj. str. 527.

renju antihrvati, izdajice i jugoslaveni nastojali su čitatelje obmanuti lažima, krivim podacima i prijevarama. Ti autori, povjesničari, zadržali komunisti i boljševici, koji su i sami sudjelovali u zločinima ubijanja domobrana, civila i djece, uvijek antihrvati i jugoslaveni nisu imali poštenja i dobre volje da prikažu barem približno objektivno znanje. Umetanjem u tom vrlo oskudnom tekstu dviju slika – zarobljeni domobrani za vrijeme VII. ofenzive – Grubišno polje 1944. godine; njemački vojnici, ustaše i domobrani povlače se prema Klagenfurtu (Celovac) 10. svibnja 1945. – još su više željeli poniziti i uvrijediti hrvatske domobrane.

Nigdje nema ni jednog napisanog retka o hrabrim borbama domobrana u Bosni i Hercegovini, u Slavoniji, po čitavoj Hrvatskoj nema ništa o njihovim pobjedama ni o njihovom pokolju. Nigdje se ne spominju brojna preklinjanja zarobljenih partizana »domobrani braćo naša, spasite nas od ustaša«.

Omalovažavajući i ponižavajući domobrane, a slaveći sami sebe na sva usta, svoju hrabrost, svoje srpske mitove, željeli su i, nažalost, uspjeti zaraziti učenike po školama, uspjeti su prikriti svoju krvavu prošlost, svoja zvjerstva, masovna strijeljanja, sva razaranja, uspjeti su šutnjom prekriti Bleiburg, »marševe smrti« brojne jame, grobnice i logore, sve leševe golih muškaraca, žena i djece koji su u ljetnim mjesecima 1945. godine plovili Savom iz pravca Slovenije prema ušću. Ja sam uspio te leševe u Savi snimiti kriomice sa savskog nasipa i načiniti 30 umjetničkih fotografija. Te negative kao brojnu drugu dokumentaciju morao sam nakon učestalih privodenja noću u miliciju uništiti. Oni su uspjeti prikriti i svu pljačku i druge zločine »krvavoga Tita« i njegovih izvršitelja.

Pomirenje ustaša i partizana

Ističe se neprekidno nužnost pomirenja ustaša i partizana. Ideju o tom pomirenju svojataju mnogi. Pri tome se zaboravlja da je u Hrvatskoj osim partijskih vojski ustaša i partizana postojala i jedina prava regularna profesionalna hrvatska vojska – Hrvatsko domobranstvo. To znači da i ustaše i partizani moraju moliti hrvatske domobrane da im oprostite sva ona zla što su ih u prošlosti učinili. Partizanski zločinci nemilosrdno su trijebili i gotovo istrijebili ustaše. Onaj mali broj ustaša povratnika u današnju Hrvatsku, koji su 45 godina patili i nostalgичno željeli doći malo poživjeti i umrijeti u starom kraju, danas zapravo samo figurira u Republici Hrvatskoj. Oni mogu oprostiti partizanima i komunistima sva zla koja su im učinili. Međutim, znatan broj hrvatskih domobrana koji je ostao na životu u dijaspori, a pogotovo u zemlji, kao dobri kršćani, oprostili su ustašama sva zla koja su u ratu domobranima i Hrvatskoj učinili. Ostaje međutim, da zločinačka partizansko-komunistička strana, koja je stjecajem različitih okolnosti postala pobjedničkom, moli za oprostaj hrvatske domobrane. Njih su komunisti većinom pobili a preostale podjarmili, podčinili, pretvorili u roblje gotovo bez ikakvih prava. Oni nisu imali pravo glasa, nisu dobivali točkice za odjeću i obuću niti točkice za prehranu, nisu se mogli nigdje zaposliti bez dobivanja prava glasa.

Hrvatski domobrani zahtijevaju od Sabora da se otvore i objave svi tajni arhivi, svi dosjei, kako bi se napokon mogla utvrditi prava istina o zločinačkom

komunističkom sustavu. Mnogi od tih ratnih zločinaca i danas obnašaju visoke položaje u Republici Hrvatskoj.

Hrvatsko domobranstvo i mi domobranski časnici nismo se slagali s ustašama, s ustaškim režimom, mnogi su stradali od tog režima, ali nikada nismo ustali protiv države Hrvatske. Očekivali smo da će se taj režim jednom nekako promijeniti, pasti, ali da Hrvatska treba ostati.

Traženje istine – znanja i poštenja

»Parva cum sapientia regitur mundi« – s malo pameti vlada se svijetom. Međutim, treba imati i to malo pameti, ali treba imati i puno poštenja. Mi do sada nismo nikada pokazali da smo imali potrebnu količinu pameti. To se nije dogodilo ni 1102. godine, ni za vrijeme Hrvatsko-ugarske nagode 1868. godine, ni 1918. godine kada su hrvatski vodeći političari išli u Beograd kao »guske po magli«, niti 1941. godine, a najmanje 1945. godine (kada su samo oko 2% stanovnika Hrvatske bili pripadnici komunističke partije za vrijeme suđenja nadbiskupu Stepincu). Nismo pokazali da imamo dovoljnu količinu pameti i poštenja kada smo dopustili da komunisti opet zauzimaju vodeće položaje u Hrvatskoj, upravo oni koji su se zaklinjali Titu, bili njegov stup i uzdanica, »da s njegova puta ne skrenu«.

Mi moramo započeti s mukotrpnim, dugogodišnjim sustavnim radom na prikupljanju povijesne građe, na sistematiziranju te građe, na odvajanju smeća, nanosa, naplavina laži od stvarne istine. Pravu istinu o hrvatskom narodu, o hrvatskom domobranstvu u II. svjetskom ratu i čitavom poratnom razdoblju zatiranja istine moramo tek otkriti. Postoje brojni živi svjedoci, akteri u krvavoj ratnoj igri koji mogu pomoći mladim nekompromitiranim istraživačima svojim svjedočanstvima, uputama i sjećanjima na događaje i ljude da se otkrije i objavi prava istina koja je bila zatirana sve do naših dana, a zatire se još i danas.

Postoji prilično oskudna dokumentacija u zemlji i inozemstvu koju treba marljivo prikupiti.

Treba nastojati da se dobije natrag ukradena pismohrana hrvatskog Ministarstva oružanih snaga i drugih ministarstava koja je u Beogradu i koju su oni često krivotvorili kad god im je to odgovaralo. U toj pismohrani nalaze se karte – shematski prikazi, koje sam ja osobno ucrtavao svakoga dana za potrebe Glavnog stožera MINORS-a o svemu što se događalo tijekom protekla 24 sata. Taj sam posao obavljao od dolaska u MINORS 7. travnja 1942. do 7. svibnja 1945. za svaki dan u godini. Mjesečne i godišnje karte izrađene su na voštanoj svili s tušem u boji. Na drugoj strani karata opisani su svi događaji, kao rušenje pruga, cesta, zločini nad civilima, pljačke, palež i sl., sve ono što je davalo istinsku sliku zbivanja. Izvješća sam primaio neposredno s terena krugovalom, telefonom i telegrafom. Osim toga vođena je i točna evidencija o logistici hrvatske vojske, materijalnim gubicima te o poginulim i ranjenim.

Kod idućeg popisa stanovništva Hrvatske trebaju svi oni koji nešto znaju o hrvatskim žrtvama u ratu i poraću da to upišu u upitnike prilagođene toj svrsi. Kompjuterskom tehnikom lako će se evidentirati i odstraniti eventualno ponavljanje. To je najsigurniji i najbrži način da se dođe do toliko potrebnih podataka. Ovu svoju ideju predlagao sam Državnom zavodu Hrvatske da se

uvede već u Statistički ljetopis za 1991. godinu. Ideja nije prihvaćena, jer su na vlasti bili komunisti, kojima nije bilo u interesu da se takvi podaci pojave u javnosti o zločinima u kojima su i mnogi od njih i sudjelovali. S druge strane postojao je i strah kod građana, a on i danas postoji da iznesu takve podatke bojeći se osvete komunista. Nadajmo se da će u idućem upitniku postojati takvi podaci koji će se moći obraditi i doznati stvarna istina.

S U M M A R Y

CROATIAN ARMY (CROATIAN HOME GUARD) AND DEFENCE

The author deals with the history of Croatian Home Guardsmen in the World War Two. The organization and the development of the Home Guard, or Croatian, armed forces is presented, with reference to the political, military and economic conditions. The author emphasizes the need for further studying the history of Croatian Home Guard in the Independent State of Croatia. Along these lines the author presents his views of the problem.